

275 anys de Nova Planta

L'annexió de Catalunya

El 16 de gener de 1716, ara fa exactament 275 anys, fou signat el Decret de Nova Planta segons el qual quedava abolit el règim polític i administratiu del Principat de Catalunya, que passaria a ser governada segons els usos, lleis i costums de Castella.

Con la asistencia divina.. ...y justicia de mi causa, habiendo pacificado enteramente mis armas el Principado de Cataluna, tocaba a mi Soberanía establecer gobierno en él...". Així comença el preàmbul del Decret que, signat per Felipe IV (V de Castella), posaria fi a set-cents vint-i-sis anys d'independència política del país. Com veiem, els arguments foren de pes: pacificar per les armes, assistència divina, etc... El cas és que si *de facto* des de 1714 el Principat ja havia quedat annexionat a la corona de Castella i havien quedat abolides les institucions nacionals (Generalitat, Consell de Cent, etc...), és dos anys més tard quan s'intenta dotar de marc jurídic el que fins aleshores havia estat una simple ocupació militar. La creació d'una *Audiència* presidida pel Capità General serà la principal de les noves institucions *d'importació* que regiran la vida política del país. Paral·lelament, com és obvi, començarà el sistemàtic procés de castellanització que ja havia somniat anys enrere el famós comte-duc d'Olivares: "las causas de la Real Audiencia se substanciarán en lengua castellana". Però el que és cert és que l'esmentada castellanització no abastaria només l'aspecte lingüístic sinó també l'institucional: "Ha de haber en Cataluña Corregidores... Los Corregidores han de tener un Alguacil Mayor...". Exactament igual que a Castella. La resta de càrrecs de l'administració catalana, van ser senzillament suprimits i, per tal de consolidar plenament la nova situació, "mando que no haya sometens, ni otra juntas de gente armada, so pena de ser tratados como sediciosos, los que concurrieran o intervinieren". Només va poder salvar-se el dret civil. Calia consolidar a qualsevol preu aquesta preada conquesta que tants beneficis proporcionaria –i proporciona– a Espanya. La rapinya no ha estat mai, però, obstacle per al públic menyspreu que molts espanyols han sentit pel nostre país: "Si yo fuera señor de toda España ha-

ría a los catalanes mis mayordomos", afirmava Cadalso. I afegia: "sus genios son poco tratables, únicamente dedicados a su propia ganancia e interés". Podem veure, doncs, que els tòpics vénen ja de lluny.

AL PAÍS VALENCIÀ I A ARAGÓ

De fet el Decret de Nova Planta promulgat per al Principat ara fa dos-cents setanta-cinc anys va ser la continuació lògica del que poc abans havia signat el mateix rei per al País Valencià i Aragó

que, en ser promulgats en temps de guerra, foren encara més durs que el del Principat. "Considero haber perdido los reinos de Aragón y Valencia, y todos sus habitantes por la rebelión que cometieron faltando enteramente al juramento de fidelidad que me hicieron como legítimo Rey y Señor, todos los fueros i privilegios, (...) y tocándose el dominio absoluto de los referidos reinos de Aragón y Valencia pues a la circunstancia de ser comprendidos en los demás que tan legítimamente poseo en esta monarquía se anade ahora la del derecho de conquista que de

ellos han hecho últimamente mis armas (...) he juzgado conveniente abolir y derogar (...) todos los referidos fueros y privilegios, (...) siendo mi voluntad que estos se reduzcan a las leyes de Castilla". Així s'expressava el rei Borbó en el Decret de Nova Planta de València (1707) i en semblants termes de duresa ho féu en el d'Aragó (1711) i Mallorca (1715). L'objectiu va ser sempre el mateix: consolidar el seu poder com a monarca absolut de dret diví a imitació del model francès i anul·lar la independència política dels països de la Confederació catalano-aragonesa, annexionant-los a Castella.

LA NOVA MONARQUIA

Així, doncs, quedava imposat –mai millor dit– un nou model d'estat unitari que, amb el nom d'espanyol, no era altra cosa que el fruit de la imposició de les lleis i institucions de castella a la resta de nacions peninsulars, excepte Portugal. En quedar anul·lades les Corts, el rei assumia tots els poders de l'estat. Es crearen les Secretaries d'Estat (futurs ministeris), nomenats pel monarca i les onze Capitanies Generals que concentraven alhora el poder polític i militar, en *Real Acuerdo* amb l'*Audiencia* que havia quedat relegada a funcions judicials. La hisenda va passar a mans dels *intendents* i a nivell territorial aparegueren dotze *corregimientos* com abans he dit, en substitució de les vegueries.

EL MARC POLÍTIC

En qualsevol cas el canvi de situació institucional dels Països Catalans cal entendre'l en el marc del conflicte internacional en què es convertí l'anomenada Guerra de Successió després de la mort sense descendència de Carles II, darrer rei de la Casa d'Habsburg. En designar successor seu Felip d'Anjou, va provocar la suspicàcia de Gran Bretanya, Austria i Portugal, que consideraven perillósament alterat l'equilibri europeu en regnar la mateixa dinastia a França, a Castella i als regnes de l'anomenada Corona d'Aragó, per la qual cosa intervingueren en el conflicte a partir de 1705 amb el suport majoritari de la població d'aquests darrers, que veien en l'Arxiduc Carles d'Àustria la garantia del respecte als drets forals i institucions nacionals dels respectius països en la línia pactista tradicional; però els interessos particulars dels diversos estats i una certa por a contribuir a reinstaurar l'antic imperi de Carles I (V. d'Alemanya)

Quan el mal ve d'Almansa...

RAFA GIL

fou motiu suficient perquè aquests signessin la pau per separat amb Felip de Borbó i abandonessin els PPCC a la seva sort. En qualsevol cas, havien aconseguit destruir l'hegemonia hispànica a centreuropa (Tractat d'Utrecht, 1713).

LA RESISTÈNCIA

Tot i això, la conquesta dels Països Catalans per les tropes francocastellanes no fou gens fàcil com tampoc resultà senzill eliminar la resistència posterior de nombrosos patriotes que hostigaren el poder borbònic fins molts anys després de l'ocupació: Josep Mas i Torre, cavaller i ciutadà honorat de Barcelona, el general Francisc Moragues i Mas, Francisc Macià i Ambert, conegut com Bac de Roda, Narcís Descatllar, senyor de Catllar i marquès de Besora, o Jaume Puig de Perafita i el seu fill Francisc Puig i Sorries foren destacats dirigents contraris a la causa borbònica igual que tants i tants vigatans i maulets que lluitaren per la causa austracista que, en definitiva, era la de les llibertats nacionals.

Tot i que alguns catalans com ara el marquès de Castellidorsrius, Manuel d'Oms i de Santapau celebraren la coronació del primer Borbó ("Ja no hi ha Pirineus"), el cert és que la majoria de la població veié amb suspicàcia el canvi de dinastia, tal com Narcís Feliu de la Peña

ens explica. Tot i això, a diferència del seu predecessor, Felip de Borbó visità Barcelona on, *després de jurar les constitucions de Catalunya*, fou proclamat rei (1701) i convocà Corts on ja pogué copsar el recel d'un important sector, malgrat els seus esforços (port franc per a Barcelona, permís de comerciar amb Amèrica dos vaixells anuals...). Fins i tot arribà a casar-se a Figueres amb Maria Lluïsa de Savoia. Tot i això, la política descatalanitzadora de Lluís XIV a la Catalunya Nord, prou coneguda al Principat, que no havia patit la mutilació imposada pel Tractat dels Pirineus, creà grans recels envers Felip d'Anjou, especialment entre comerciants i la petita noblesa del Penedès i l'Osona (d'aquí ve el nom de vigatans aplicat als austracistes). Contràriament, la mitja dotzena de famílies de l'alta noblesa s'aliaren amb el borbó, tal com succeí també a la resta dels Països Catalans i a Aragó.

Tanmateix, a València i Mallorca, tal com testimonia Josep Manuel Minyana, el comerç era controlat per francesos majoritàriament, per la qual cosa Felip de Borbó obtingué un gran suport d'aquest sector. En qualsevol cas, arreu dels PPCC foren els sectors populars la base de la força austracista que el 1705 ocupava Altea i els pobles de la Marina. Seguiren Dénia, Oliva, Gandia i Xàtiva, gràcies a l'actuació decidida dels maulets i més

tard Alzira i València (16 de setembre de 1705).

Pel que fa al Principat, el 7 de novembre del mateix any, Carles III entrava a Barcelona i jurava les constitucions catalanes. No només la resta del Principat s'incorporà a la causa austracista sense gaire resistència, sinó que també ho feren pobles com ara Montsó i Fraga, "reuniendo los límites antiguos de Cataluña", tal com apuntava Narcís Feliu de la Peña.

El Pacte de Gènova (1705) havia convertit Catalunya en aliat de les potències de la Gran Aliança de la Haia, la qual cosa implicava teòricament la garantia per al Principat de la seva independència i esdevenia el centre de les operacions militars contra la causa borbònica. Tanmateix, l'incompliment per part dels aliats dels compromisos adquirits en l'esmentat Pacte, com també el fet que Carles III, coronat ja emperador a la mort del seu germà Josep I (1711), abandonés Catalunya facilità un final advers de la guerra. De fet, la situació ja havia començat a capgirar-se el 1706 quan les tropes de Felip IV (V de Castella) ocuparen Lleida, arribaren fins al Llobregat i començà el setge de Barcelona on el conseller en cap, Nicolau de Santjoan, formà la coronela. Les tropes franceses atacaren simultàniament pel nord i el mes de setembre de 1706 capitularen Mallorca, Menorca i Eivissa.

Dalt, l'arxiduc Carles d'Àustria es proclama rei a Dènia. Baix, a l'esquerra, Catalunya i Barcelona als peus del rei-arxiduc Carles III. A la dreta, el setge de Barcelona per les tropes de Felip V el 1706.

RAFA GIL / ARXIU

FENIX
 DE
CATALUÑA,

COMPENDIO DE LOS ANTIQUAS CATALUNYAS.

1706

Barcelon Arin de la Pella.

Autore de los Anales de Cataluña.

Tot i que a la resta de la Península es produïren efímeres victòries de Carles d'Àustria que, de manera efímera també reconquerí les Illes, el domini felipista cada cop fou més contundent. Malgrat la presència de Carles III a València, entre l'octubre de 1706 i el març de 1707, tot el sud del país anà capitulant (Oriola, Elx...). A partir de la batalla d'Almansa, primer foren Requena i Bunyol; València caigué el 8 de maig, Xàtiva el 6 de juny, Dènia el 17 de novembre i Alacant el 7 de desembre. Saragossa capitulava el 8 de maig de 1707. La fase següent havia de ser el principat: Lleida (14 d'octubre) i poc després tot el pla d'Urgell i tota la Catalunya Nova (Tortosa, l'11 de juliol de 1708). Tot i l'oferta de rendiment feta a

Barcelona el juliol de 1713, la Junta dels Tres Braços decidí continuar la resistència ja sense el suport de les tropes aliades que havien marxat el desembre anterior.

A partir de juliol de 1714, amb l'arribada del duc de Berwick i més tropes franceses començava el setge que culminaria amb la capitulació de la capital l'Onze de Setembre de 1714, malgrat l'heroica defensa encapçalada per Antoni de Villaroel i Rafael Casanova. Cardona era ocupada una setmana després i Mallorca i Eivissa resistirien fins al juliol de 1715. L'annexió militar dels Països Catalans s'havia consumat. Els Decrets de Nova Planta, mai no derogats, representen l'annexió política

Santiago Cucurella